

SHARIA IN EUROPA? WELKE SHARIA?*

Maurits Berger[†]

Er zijn weinig woorden die zoveel heftige emoties oproepen als 'Sharia.' Westerlingen denken dan onmiddellijk aan vrouwen die gestenigd worden, niet mogen autorijden en zich in sluiers en burka's moeten verhullen, aan handen die worden afgehakt voor de minste vergijpen. De Sharia, dat is iets dat de moderne mens in de tijd terug wil zuigen naar een humorloze en middeleeuwse samenleving met draconische straffen. Bij de meeste moslims heeft de Sharia daarentegen een goede naam. Niet omdat moslims voorstanders zijn van lijfstraffen en onderdrukking van vrouwen en de afschaffing van democratie. Integendeel. Want ook moderne en ruimdenkende moslims die pleiten voor een seculiere democratie met gelijke rechten voor mannen en vrouwen, doen dit met een beroep op de Sharia.

Sharia in het westen

Blijkbaar zijn er verschillende wijzen waarop de Sharia beschouwd kan worden. Niet-moslims worden daarbij belemmerd door vooroordelen en een te eenzijdige blik voor alles wat verkeerd is aan de Sharia. Moslims lijken daarentegen vaak de ogen te sluiten voor de misstanden die in naam van de Sharia worden begaan, en zijn niet duidelijk in wat die Sharia dan is. Dat nu, is een probleem. Want zeker in het huidige tijdsgewricht wekt aan niet-moslimse zijde het enkele noemen van het woord 'Sharia' al grote beroering.

Een voorbeeld is de uitspraken van leiders van de Arabisch Europese Liga in Nederland en België, waarin zij pleiten voor 'moslimdemocratie' en invoering van de Sharia. Het beeld van de wolf in schaapskleren duikt dan op: moslims zouden meedoen met het democratische spel, maar alleen om aan de macht te komen. Het is mogelijk dat deze opvatting juist is, maar dat lijkt zeer onwaarschijnlijk. Veeleer lijkt deze vrees ingegeven te zijn door de veel gehoorde opvatting dat islam en democratie niet samengaan, zodat moslims die beweren dat dat wél kan er van worden verdacht een geheime agenda te hebben. Het wantrouwen naar de motieven van moslims in Europa wordt versterkt door een aantal onuitgesproken angstbeelden, namelijk dat de islam een religie is die niet-moslims zou willen onderwerpen, en dat er sprake is van een 'oprukkende islam.' Deze beelden lijken door het islamitisch terrorisme en het toenemende aantal moslims in Europa – en vooral hun politieke mondigheid - alleen maar bevestigd te worden.

Hoezeer deze schrikreacties de feiten kunnen verdoezelen blijkt uit de mediaberichten in het najaar van 2004 dat Canada 'de Sharia' zou hebben 'ingevoerd.' Dat was een onjuiste weergave van de situatie. Ten eerste speelde de situatie in de provincie Ontario, en niet heel Canada, en had betrekking op het islamitisch familierecht, en niet de gehele Sharia. Het belangrijkste is echter dat het islamitisch familierecht niet was ingevoerd door de Canadese wetgever. In Ontario had een islamitische organisatie namelijk gebruik gemaakt van de wettelijke mogelijkheid om familierechtelijke geschillen te beslechten op grond van arbitrage. De islamitische organisatie kondigde aan dat te zullen doen op

* Dit artikel verscheen in: *Eutopia* (Nr.11) oktober 2005 en is een bewerking van een hoofdstuk uit *Sharia. Islam tussen recht en politiek*, dat in 2006 is verschenen bij Boom Juridische Uitgeverij.

[†] Dr mr Maurits Berger is jurist en Arabist, en wetenschappelijk medewerker bij Instituut Clingendael.

grond van de Sharia, net zoals Canadese joodse en christelijke organisaties dat al deden op grond van hun religieuze regelgeving. Terecht werd hen voor de voeten geworpen dat er geen duidelijkheid werd gegeven over wat die 'Sharia' nu precies inhield, en welke regels van welke rechtsscholen het zou omvatten. Onterecht was echter de reactie wereldwijd dat Canada met de Sharia het paard van Troje had binnengehaald en een toekomst te wachten stond van vrouwenonderdrukking en lijfstraffen. Terecht werd de vraag gesteld of dit religieus recht wel de rechten van de betrokkenen afdoende waarborgde, en of het toestaan van dergelijke vormen van arbitrage er niet toe zou leiden dat individuele moslims, christenen en joden onder druk van hun sociale omgeving zich tegen hun zin aan deze religieuze regels onderwerpen. Onterecht was echter dat deze zorg zich vooral richtte tegen de moslims en de Sharia, terwijl zij uitsluitend gebruik maakten van de mogelijkheden die hen door de Canades wet geboden werden, en waarin andere religieuze gemeenschappen en organisaties hun in waren voorgegaan.

De berichten uit Canada hadden ook hun weerslag in Nederland. Enkele politici spraken openlijk hun zorg uit over 'de invoering van de Sharia' in Nederland. Dit suggereerde dat Nederlandse moslims daartoe initiatieven hadden genomen, terwijl dat niet het geval was. Anders dan in Canada of Engeland zijn er nimmer Nederlandse moslims geweest die zich hebben uitgesproken over invoering van islamitisch familierecht. Wel was uit een onderzoek gebleken dat de helft van de moslims in Nederland positief tegenover de Sharia staat – zonder overigens aan te geven wat daar nu precies mee bedoeld werd. Het onderwerp kwam uitvoerig aan de orde in de media, waarbij opvallend was dat de discussies zich uitsluitend afspeelden tussen bezorgde niet-moslimse Nederlanders. Moslims weigerden aan deze gesprekken mee te doen omdat invoering van Sharia in Nederland voor hen niet aan de orde was.

Verantwoordelijkheid

Dat laatste siert de moslims – waarom praten over onderwerpen die geen werkelijkheid zijn en de angsten en vooroordelen slechts aanwakkeren? – maar werkt vooralsnog in hun nadeel. De Sharia is nu eenmaal een bron van zorg onder westerse niet-moslims, en heeft bij hen een slechte naam. Dat is niet verwonderlijk zolang er in naam van de islam aanslagen worden gepleegd en er moslimlanden zijn waar de Sharia op een of andere wijze van toepassing is en die absoluut geen toonbeeld zijn van een democratische rechtsstaat die het beste voor hebben met basale mensenrechten. Indien nu het merendeel van de moslims aangeeft positief tegenover de Sharia te staan laden zij een deel van de verantwoordelijkheid over de onduidelijkheid en vooroordelen over de Sharia op henzelf. Zij geven immers onvoldoende aan wat de Sharia dan wél is.

Voor de moslim – ook de westerse moslim - staat de Sharia in eerste instantie voor iets dat 'goed' is, zonder dat hij of zij precies kan uitleggen wat het inhoudt. Voor een moslim is dat misschien ook niet zo belangrijk omdat hij meer hecht aan de algemene betekenis dan aan de exacte definitie. Zoals men ook niet makkelijk een definitie kan geven van de begrippen 'rechtvaardigheid' en 'democratie' maar wel weet dat het iets vertegenwoordigt dat 'goed' is. Voor niet-moslims is het echter van groot belang te weten wat de Sharia is, zeker in het licht van de politieke en gewelddadige ontwikkelingen die in naam van de Sharia plaatsvinden in een aantal moslimlanden. De Sharia is echter moeilijk te duiden, vooral omdat het geen kant-en-klaar wetboek is dat uit de kast getrokken kan worden.

Soorten Sharia

Ik maak zelf onderscheid tussen drie soorten Sharia. Ten eerste is er de Sharia als slogan: dit is de Sharia als goddelijke blauwdruk voor een sociaal-rechtvaardige maatschappij. De moslims die hiertoe oproepen stellen geen onterechte eis, want in de meeste moslimlanden is vandaag de dag de sociale-rechtvaardigheid ver te zoeken. Hoe het dan wél moet, is een andere kwestie. Vervolgens is er de Sharia als oud rechtssysteem: dit is de Sharia die bestaat uit de regels die in de loop der eeuwen zijn ontwikkeld door moslimgeleerden, en die zijn vastgelegd in honderden boeken, met de verzamelnaam *fiqh*.

En tenslotte is er de Sharia zoals deze sedert de tweede helft van de twintigste eeuw in praktijk wordt gebracht. Hiervoor wordt het oude rechtssysteem als uitgangspunt gebruikt, maar de uitwerking daarvan wijkt soms aanzienlijk af. Samengevat vertegenwoordigen deze drie categorieën van Sharia het goddelijke ideaal, de regels van dat ideaal, en de toepassing van dat ideaal in de moderne tijd. Dit komt overeen met de drie dimensies van religie, recht en politiek, die allen onlosmakelijk verbonden zijn met de Sharia.

Niet alleen wordt de Sharia in verschillende contexten gebruikt – religieus, politiek, juridisch – maar zijn zowel door generaties schriftgeleerden als door hedendaagse moslimintellectuelen de meest uiteenlopende interpretaties aan de Sharia gegeven. En ofschoon iedere gelovige moslim zal volhouden dat er maar één Sharia is, wordt de wereld geconfronteerd met allerlei uitingsvormen van Sharia. Dat is overigens geen tegenstrijdigheid: de term democratie wordt ook als enkelvoudige grootheid gebruikt terwijl tegelijkertijd wordt erkend dat er vele vormen van bestaan. Zolang echter wordt geschermd met grote woorden, en in naam van 'Sharia' of 'democratie' beweringen worden gedaan, is men niet bezig met de inhoud maar met ideologie. Op de gebruiker van deze termen rust daarom de verplichting uit te leggen wat hij of zij ermee bedoelt. Dat geldt ook voor de moslim.

Naamgeving

Een goed begin zou gemaakt kunnen worden door in plaats van het gebruiken van Arabisch-islamitische termen aan te geven wat inhoudelijk wordt bedoeld. Beoogt de moslim die oproept tot 'moslimdemocratie' de invoering van een nieuwe vorm van democratie, of wil hij deelnemen aan het bestaande democratische systeem vanuit een islamitische motivatie? Of voelt democratie voor deze moslim beter aan als het 'islamitisch' heet?

Dat laatste is niet onbelangrijk. Juist bij moslims die zich nadrukkelijk in een islamitische identiteit willen plaatsen blijkt het van belang te zijn dat hun leven 'islamitisch' is. In veel gevallen blijkt dan echter dat alleen al de toevoeging van het bijvoegelijk naamwoord 'islamitisch' garandeert dat iets aanvaardbaar is voor een moslim.

Hetzelfde speelt ook bij de regels en voorschriften van de Sharia. Daaruit put de gelovige moslim het antwoord op allerlei vragen, maar het dient regelmatig ook als excuus: het mag van de Sharia (of van de islam, of van de Koran), dus is het goed. De term 'islam' is dan verworden tot een keurmerk dat ergens op geplakt wordt zonder dat men zich rekenschap geeft van achtergronden, omstandigheden of de reden van de regel zelf.

De moslim staat in zijn recht als hij vraagt om erkenning, en misschien zelfs begrip voor zijn religieuze identiteit, maar draagt dan wel de verantwoordelijkheid uit te leggen waarvoor die erkenning dan moet gelden.

Tegenstelling

Het is wellicht ook interessant om te bezien in hoeverre het westerse en islamitische juridische systeem met elkaar overeen komen. Daarmee zou voor de Sharia-criticus veel wantrouwen weggenomen kunnen worden, terwijl de voorstander van de Sharia zich de vraag kan stellen wat er nu eigenlijk wezenlijk anders is met het systeem van de westerse samenleving waarin hij woont en leeft. Het is een gedachtentruc, maar wel eentje die tot wezenlijk andere inzichten zou kunnen leiden. Voor beide zijden.

Laten we het voorbeeld van de Nederlandse echtscheiding eens nemen. Veel gelovige moslims vinden de Nederlandse echtscheidingsprocedure niet in overeenstemming met de Sharia. En andersom: de islamitische scheiding wordt gezien als strijdig met het Nederlands recht. Maar is dat wel zo? De islamitische scheiding, *talaq*, wordt vertaald met de dramatische term 'verstoting.' Voor Nederlanders suggereert deze term dat de man te pas en te onpas zijn vrouw buiten de deur kan zetten. Juridisch is dat ook zo, maar niet religieus (volgens de Sharia is de verstoting juridisch geldig, maar religieus verwerpelijk), en sociaal ook niet altijd (in de meeste moslimlanden betekent een huwelijk ook een verbintenis tussen de twee families, en die zullen een scheiding niet zomaar laten plaatsvinden).

Maar los van alle vertalingen en implicaties kan men vaststellen dat de *talaq* inhoudelijk overeen komt met de scheiding in het Nederlandse recht: dat is óók een eenzijdige ontbinding zonder opgaaf van redenen. Het verschil is natuurlijk dat in het Nederlands recht zowel de man als de vrouw dat 'verstotings'-recht hebben. Een ander verschil is dat de Sharia geen procedures stelt voor de verstoting, zodat men inderdaad kan voorstellen hoe willekeurig dat er aan toe kan gaan. Dat zijn allebei redenen voor de Nederlandse rechter om een *talaq* niet toe te staan of te erkennen. Maar in beide gevallen is er een oplossing. In de meeste moderne moslimlanden moet de man zijn verstoting voorleggen aan de rechtbank, die vaak een bemiddelingspoging zal ondernemen. Enkele moslimlanden zoals Marokko stellen tevens de eis dat de rechter – net als zijn Nederlandse collega – waakt over de belangen van de betrokken partijen (met name vrouw en kinderen) na het uitspreken van de scheiding. Deze procedurele garanties zijn ingebouwd met het argument dat de Sharia daar niet in voorziet en de wetgever dus de vrijheid heeft om dat gat zelf in te vullen.

In het andere geval, van het alleenrecht van de man tot verstoting ligt de oplossing juist wel in de Sharia. Het is het in het islamitisch familierecht namelijk mogelijk dat de man aan zijn vrouw het recht toekent om óók te verstoten. Als beide het verstotingsrecht hebben en de uitvoering daarvan moeten voorleggen aan de rechter, zou men kunnen betogen dat Sharia en Nederlands recht niet wezenlijk verschillen.

Nogmaals, het is een gedachtenexperiment die vereist dat men de terminologie loslaat en ingaat op de inhoud. Maar het is wellicht een manier die zou kunnen bijdragen aan wederzijds begrip.

Voldoet Nederland aan de Sharia?

Deze redenering zou men voor veel onderdelen van de Sharia kunnen laten opgaan. De Nederlandse democratie, verzorgingsstaat, contracten- en strafrecht - verschilt dat alles nu wezenlijk van de Sharia? Men zou nog verder kunnen gaan en provocerend kunnen stellen dat het Nederlands recht eigenlijk al voldoet aan de eisen van de Sharia of, sterker nog, dat Nederland voldoet aan de eisen van een islamitische staat. De reden om dat zo te poneren is niet zozeer om aan

te tonen dat het zo is, maar om de moslims uit te dagen om aan te tonen dat het niet zo is. Het is een omkering van de bewijslast. Want als de moslim dit als uitgangspunt zou nemen, op welke punten zou hij dan tot de conclusie komen dat Nederlands recht wezenlijk verschilt van de Sharia?

Dat het Nederlands recht voldoet aan de eisen van de Sharia is natuurlijk niet helemaal waar, maar het is zonder meer verdedigbaar dat slechts enkele rechtsregels van de Sharia strijdig zijn met het Nederlands recht en met de beginselen van de Nederlandse rechtsstaat. Deze regels zijn de lijfstraffen op de zes Koranische delicten (diefstal, seksuele omgang buiten het huwelijk en valselyke beschuldiging daarvan, alcoholgebruik, struikroof, en afvalligheid van de islam) en, bovenal, het onderscheid tussen moslim en niet-moslims enerzijds en tussen man en vrouw anderzijds op allerlei juridische terreinen, zoals bewijsrecht, erfrecht, echtscheidingsrecht. Deze Sharia-regels zijn absoluut strijdig met de fundamentele beginselen die deel uitmaken van de rechtsorde van de meeste westerse landen.

Er zijn nog andere regels die niet noodzakelijkerwijs strijdig zijn met de westerse rechtsstaat, maar wel kunnen conflicteren met de maatschappelijke normen. Polygamie is daar een voorbeeld van: in Nederland is dat verboden omdat het strijdig is met de rechtsorde, maar in enkele staten van de Verenigde Staten en Canada toegestaan ten behoeven van bepaalde christelijke sekten. Het verbod op rente is een ander voorbeeld: de westerse rechtsstaat verzet zich daar niet tegen, maar in het hedendaagse westerse economische verkeer is het nauwelijks werkbaar. In de moderne ontwikkeling van de 'islamitische economie' wordt overigens wel getracht om de twee systemen met elkaar te koppelen.

Nu is de vergelijking tussen Sharia en Nederlands of westers recht een ongelijksoortige vergelijking. Drie zaken moeten namelijk duidelijk voor ogen gehouden worden. Ten eerste wordt alleen gesproken van regels die *fundamenteel* van elkaar verschillen. Het mag duidelijk zijn dat Nederlands recht en Sharia niet hetzelfde zijn. Maar dat zijn Spaans recht en Nederlands recht ook niet, en toch zal daarvan gezegd worden dat zij min of meer hetzelfde zijn. Dat bijvoorbeeld het contractenrecht in de Sharia anders is vormgegeven dan in het Nederlands recht is op zichzelf dus geen reden om te spreken van een verschil dat onverenigbaar zou zijn.

Sociale normen

Ten tweede betreft deze vergelijking tussen Sharia en Nederlands recht alleen *rechtsregels* en niet een vergelijking van omgangsvormen of sociale normen. Daarin verschillen beide systemen namelijk aanzienlijk. Op het gebied van het recht – dat wil zeggen de maatschappelijk ordening en de regulering van conflicten – is het Nederlands recht veel omvangrijker en gedetailleerder dan de Sharia. Dat is ook niet zo vreemd. De Sharia beslaat slechts een beperkt aantal rechtsgebieden, en zelfs deze gebieden zijn niet volledig juridisch uitgewerkt.

Het strafrecht heeft bijvoorbeeld alleen betrekking op een aantal delicten en hun straffen; het staatsrecht geeft alleen enkele uitgangspunten maar geen regels over benoemingen, verkiezingen of ontslag van burgemeesters, wetgevers, rechters, of koningen. En allerlei rechtsgebieden die in het moderne leven niet meer weg te denken zijn bestaan in de Sharia niet, zoals milieu-, vervoers-, gezondheids-, en informaticarecht. Er zijn moslims die betogen dat de Sharia deze rechtsgebieden *wel* bevat, maar daarvoor moeten zij eerst terug naar de uitgangspunten van de Sharia om van daaruit deze rechtsgebieden te ontwikkelen. (Opvallend is overigens dat zij hierbij veelal aansluiting zoeken bij bestaand internationaal of westers recht.)

Omgekeerd bevat de Sharia wel sociale omgangsvormen. Zoals eerder gezegd zijn sociale normen of omgangsvormen vanuit de optiek van Nederlands en westers recht geen rechtsregels ongeacht of zij religieus zijn geïnspireerd. Het wel of niet handen schudden, de gescheiden omgangsvormen tussen man en vrouw, of het dragen van een hoofddoek zijn in beginsel sociale omgangsvormen.

Deze worden pas juridische kwesties als deze omgangsvormen leiden tot een maatschappelijk conflict, zoals bijvoorbeeld een breuk in de arbeidsrelatie. Een vrouw die geen handen wil schudden met een man heeft misschien, maar niet persé, een probleem als haar baas een man is, en heeft zeer waarschijnlijk een probleem als zij namens haar bedrijf in contact moet treden met klanten. Hoe dat probleem opgelost moet worden hangt af van de personen in kwestie en, in het uiterste geval, van het oordeel van de rechter. Zo zou het tenminste in het Nederlandse systeem zijn uitwerking krijgen. De sociale en religieuze normen van de Sharia vallen dan in de categorie vrijheid van religie en de eisen van het maatschappelijk verkeer, en bezien moet worden hoezeer zij deze vrijheden kunnen uitdragen zonder in conflict te komen met de randvoorwaarden die worden gesteld door de wet.

Religieus recht

De Sharia als religieus recht is het derde belangrijke verschil met het Nederlands recht. Het betreft dan niet zozeer de inhoud van het recht, maar de oorsprong ervan. De Sharia is immers geen kant-en-klaar wetboek, hoezeer orthodoxe moslims dat ook beweren. De geschiedenis van de Sharia wijst uit dat er vele interpretaties bestaan, en dat de Sharia voornamelijk door mensen wordt gevormd, ofschoon wel gebaseerd op de uitgangspunten en enkele regels zoals vastgelegd in de Koran en Soenna.

Vanuit deze invalshoek bezien is het verschil tussen Sharia en Nederlands recht niet gelegen in de wijze waarop moslims en Nederlanders met regels omgaan, maar in de wijze waarop religieuzen en seculieren dat doen. Degenen die religieuze geschriften als uitgangspunt nemen voor de maatschappelijke ordening hebben in het Nederlands politieke systeem een plaats verworven als confessionelen. Onder hen bestaat een variëteit van liberaal tot orthodox, waarbij de orthodoxen een zo letterlijk mogelijke interpretatie van de heilige geschriften voorstaan. De seculieren zijn niet zozeer ongelovig, maar nemen als uitgangspunt dat religie een persoonlijke aangelegenheid is dat geen uitgangspunt mag vormen voor politieke of juridische zaken.

Deze tweedeling geldt ook voor de wijze waarop moslims in Nederland met de Sharia omgaan: voor sommigen is het van belang in hun maatschappelijke en politieke activiteiten, voor anderen alleen voor de persoonlijke geloofsbeleving. Daarbij moet wel bedacht worden dat het belang van de Sharia niet geldt voor alle moslims - volgens een recent onderzoek hecht ongeveer de helft van de moslims in Nederland belang aan de Sharia.

Sharia als identiteit

Tot zover is besproken in hoeverre de Sharia en het Nederlands of westers recht vergelijkbaar zijn. Het doel daarvan is om aan te tonen dat de verschillen niet zo groot hoeven te zijn als men denkt. Dit vereist wel een zekere bereidheid om daar op die wijze naar te kijken. De Sharia is echter steeds meer een politiek instrument geworden om juist het verschil te benadrukken: voor moslims dat ze iets 'eigens' hebben dat anders en beter is dan dat van de westerlingen, voor de

westerlingen om zichzelf af te zetten tegen een systeem dat voor hen alles vertegenwoordigt dat niet westers is en impliciet te benadrukken dat hun eigen systeem beter is.

De strijd om de eigen identiteit en het eigen gelijk is geworden tot een loopgravenoorlog waarbij de Sharia dient als munitie. En hoe meer er wordt geschoten, hoe dieper de andere kant zich ingraaft: hoe meer er wordt afgegeven op de Sharia, hoe meer de moslims daaraan zullen vastklampen, en hoe meer zij dat doen, hoe meer dat de andere zijde versterkt in haar afkeer en angst voor de Sharia.

Hoe dit te doorbreken? Van de moslims te eisen dat zij op een of andere wijze afstand nemen van de Sharia staat gelijk aan de vraag om de islam op te geven. Weliswaar wordt met het opgeven van de Sharia vooral bedoeld op de regels die zo absoluut strijdig zijn met de Nederlandse rechtsorde, maar de meeste moslims ontnemen aan de Sharia vooral ook hun persoonlijk geloofsleven.

Omgaan met Sharia

De eerste stap zou daarom moeten zijn dat aan beide zijden duidelijk wordt aangegeven wat wordt bedoeld met Sharia. Iedere moslim, imam, politicus, journalist of commentator die deze, of andere term gebruikt, moet als eerste vraag te horen krijgen wat ermee wordt bedoeld. Een minister die verkondigt dat imams uitgezet moeten worden omdat zij 'Salafis' zijn die de 'jihad' verkondigen, dient in normaal Nederlands uit te leggen wat die termen betekenen.

Hetzelfde geldt voor de politicus die waarschuwt voor invoering van de Sharia. Anders ontstaat de bizarre situatie dat iedere keer wanneer deze termen de ether ingaan, men vervolgens te hoop loopt bij de 'deskundigen' om te laten uitleggen wat zij betekenen. En de 'jihad' zal volgens een professor in islamologie wel eens iets heel anders kunnen betekenen dan wat een minister daarmee bedoelt.

De tweede stap is dat onderscheid gemaakt dient te worden tussen religie en praktijk. De leer van zowel het christendom, jodendom en islam stelt harde regels als het gaat om lijfstraffen, de positie van de vrouw, andersgelovigen of homoseksuelen. Dat zegt echter niets over de opvatting van de aanhangers van deze religies. Het wordt algemeen aangenomen dat de standpunten die de Katholieke Kerk verkondigt over de vrouw, abortus, homoseksuelen en geboortebeperving niet dat iedere katholiek worden gedeeld. Toch is dat voor weinig katholieken reden om hun geloof af te zweren. En het belangrijkste is wel dat katholieken ook niet op de conservatieve leer van de Kerk worden aangesproken: in de dagelijkse omgang blijkt heel goed onderscheid gemaakt te kunnen worden tussen de katholiek als persoon en burger, en de katholiek als gelovige. Zelfs als hij of zij actief lid is van het kerkbestuur en een christelijke politieke partij.

Datzelfde onderscheid blijkt bij moslims moeilijker te maken. Moslims moeten zich regelmatig verantwoorden voor leerstukken van de islam: Jij ben moslim – hoe sta je dan tegenover de inferieure positie van de vrouw, de lijfstraffen, homoseksualiteit? Om een moslim ter verantwoording te roepen over leerstukken van de islam is een oneerlijke benadering. Dat neemt natuurlijk niet weg dat er genoeg moslims zijn die de letterlijkheid van die leerstukken onderschrijven. Maar het is aanmatigend, en werkt bovendien averechts, om dat ook te vooronderstellen.

Vrijheid

Aangenomen mag worden dat de belangrijkste doelstelling van het merendeel van *gelovige* moslims in Nederland is dat zij hun leven in overeenstemming met de Sharia kunnen leiden. Dat betekent echter niet zozeer dat zij actief invoering van de Sharia bepleiten, maar van de Nederlandse overheid en samenleving de vrijheid eisen om een islamitisch leven te kunnen leiden. In beginsel hoeft de Nederlandse overheid dan niets anders te doen dan de Nederlandse rechtsstaat te handhaven. Die garandeert immers een vrijheid van religie die ook andere religieuze gemeenschappen – joods, christelijk, boedhistisch en andere – de mogelijkheid biedt om zich zelfs in eigen gemeenschappen te isoleren van de rest van de samenleving.

Problemen rijzen pas wanneer bepaalde religieuze omgangsvormen botsen met algemeen aanvaarde sociale omgangsvormen. Orthodoxe moslims en joden schudden nu eenmaal niet graag de hand van iemand van de andere sekse. De eis dat een dergelijk gebruik geaccepteerd dient te worden betekent niet dat de moslim of jood 'invoering' van zijn heilige wet eist, maar is een botsing tussen twee omgangsvormen.

Niettemin rust er vooral een verantwoordelijkheid op de moslim om uit te leggen wat hij bedoelt wanneer hij de term Sharia gebruikt. Dan zal vrij snel duidelijk moeten worden of hier sprake is van een politieke invalshoek (afzetten tegen Nederland en het westen), een religieuze (zijn persoonlijke geloofsbeleving) of een maatschappelijke en juridische (dat de Sharia een bron van inspiratie is, danwel een rol zou moeten spelen in de maatschappij).

In het laatste geval zou men kunnen uitgaan van de aanname dat de Sharia in beginsel overeenstemt met Nederlandse rechtsorde, zodat aan de moslim vervolgens de taak is om duidelijk te maken waar Nederland *niet* overeen stemt met de Sharia. Het terrein van conflict tussen Nederland en Sharia wordt dan drastisch ingeperkt, en daardoor voor alle partijen heel overzichtelijk.

De moslim zou dan wel duidelijk moeten maken wat de *reden* is van zijn bezwaar tegen een Nederlandse regel. Het argument 'strijdig met de Sharia' of 'dat staat in de Koran' is niet alleen contraproductief (want verwarrend of zelfs bedreigend voor de gemiddelde Nederlander), maar is ook aanmatigend voor de Sharia en de moslim zelf. Juist de rijke traditie van de Sharia is er eeuwenlang op gericht geweest om het menselijk verstand een centrale rol te laten spelen in het verklaren van de ratio achter de regels. Het 'waarom' is altijd belangrijker geweest dan de regel zelf.